УДК 617.7-007.68:312.6(477)

С.О. Риков, Н.В. Медведовська, Д.П. Троянов (Київ)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА ПОШИРЕНОСТІ ГЛАУКОМИ СЕРЕД ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Висвітлено актуальну проблему зростання рівня поширеності глаукоми серед дорослого населення України. Вивчено регіональні особливості поширеності глаукоми. Обґрунтовано необхідність подальшого моніторингу поширеності цієї офтальмологічної патології серед дорослого населення України.

Ключові слова: *глаукома, доросле населення, поширеність.*

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у 2002 р. у світі налічувалось 161 млн осіб з порушенням зору, серед яких 37 млн були сліпими і потребували професійно-технічної та соціальної підтримки. Кількість таких хворих постійно зростає. Сьогодні у світі вже налічується 45 млн сліпих людей, а до 2020 р. їх прогнозується понад 76 млн.

Серед усіх офтальмологічних захворювань глаукома є найпідступнішою. Як правило, людина непомітно та поступово втрачає зір аж до повної сліпоти. У світі за 2011 р. зареєстровано майже 70 млн хворих на цю недугу; понад 5 млн людей є сліпими через глаукому.

За результатами епідеміологічних досліджень, глаукома практично у всіх регіонах світу серед причин сліпоти посідає друге місце, що підкреслює її соціальну значущість як одного з найбільш інвалідизуючих захворювань. За результатами досліджень, ймовірність настання сліпоти на одне око через 20 років після виникнення захворювання і початку лікування становить 27%, а на обидва ока – 9%.

Програма ВООЗ «Здоров'я для всіх в XXI столітті» рекомендує вивчати поширеність хвороб серед населення країн Європейського регіону та готувати, заохочувати його до збереження здоров'я ще в працездатному віці шляхом санітарно-освітніх, навчальних, оздоровчих заходів протягом усієї трудової активності та життя, шляхом широкого інформування громадськості [1–3].

Мета роботи – висвітлити проблеми і регіональні особливості поширеності глаукоми серед дорослого населення України як основного трудового потенціалу держави, адже така патологія ока, як глаукома, може суттєво впливати на втрату працездатності людини через сліпоту.

Матеріали та методи

Проаналізовано дані офіційної статистичної звітності Центру медичної статистики МОЗ України та результати моніторингу діяльності закладів охорони здоров'я за регіонами України. Вивчено динаміку змін показників поширеності хвороб ока та його придаткового апарату, а саме глаукоми, серед дорослого населення як України в цілому, так і за її основними адміністративними територіями у 2000–2010 рр.

Результати дослідження та їх обговорення

У структурі рівнів поширеності захворювань за основними класами МКХ-10 серед населення України хвороби ока та його придаткового апарату протягом останніх років незмінно становлять 5,1% (у 2005 р. – 5,1%, у 2010 р. – 5,1%). При незмінній питомій вазі класу хвороб ока та його придаткового апарату в загальній структурі поширеності хвороб поступово зростає показник поширеності цього класу хвороб на 100 тис. населення України (у 2005 р. – 8 856,1; у 2010 р. – 9 235,6).

Зокрема, кількість хворих на глаукому у світі збільшується кожні 10 років приблизно на 20 млн. Така тенденція характерна і для України. За останнє десятиліття (2000–2010 рр.) поширеність глаукоми серед дорослого населення України зросла з 351,9 в 2000 р. до 599,2 на 100 тис. відповідного населення у 2010 р. (на 41,2%). Практично кількість таких хворих (із діагнозом глаукома) за 10 років зросла майже вдвічі. З одного боку, це свідчить про досить активну роботу офтальмологічної служби України, адже усі ці хворі продовжують жити,

працювати і перебувати під наглядом офтальмологів, а з іншого – про невпинне поширення цієї патології серед дорослого населення та подальше зростання навантаження на офтальмологічну службу країни.

В літературі глаукома визначається як гетерогенна група захворювань, що характеризується прогредієнтним перебігом, розвитком оптичної нейропатії, поступовим порушенням поля зору, які найчастіше пов'язані з підвищенням внутрішньоочного тиску (ВОТ). При цьому зір падає аж до повної незворотної сліпоти, зумовлюючи інвалідність. Оскільки на початкових стадіях перебіг захворювання, як правило, безсимптомний, за даними ВООЗ, 50% хворих у розвинених країнах та 90% у країнах, що розвиваються, не підозрюють про наявність у них проблеми, не отримують лікування і не спостерігаються у лікарів.

Непомітно і зазвичай безболісно глаукома проявляється коливаннями ВОТ, виникненням дефектів у полі зору і (за відсутності лікування) може призвести до втрати зору, тому так важливо своєчасно виявити це захворювання та призначити лікування (медикаментозне чи хірургічне). Своєчасно виявити захворювання і запобігти сліпоті допоможуть вимірювання ВОТ, огляд зорового нерва, перевірка поля зору та інші методи діагностики. Про такі профілактичні огляди особливо слід пам'ятати людям, старшим 40 років, і проходити їх раз на рік. Адже на тисячу людей, які звертаються до офтальмолога, у 8–10 виявляють глаукому.

Групу ризику становлять особи, які мають в анамнезі фактори, що можуть спричинити розвиток глаукоми. Серед них: наявність у родині хворих на глаукому, вік старше 40 років, короткозорість (міопія) або далекозорість (гіперметропія), супутня судинна патологія (цукровий діабет, мігрені, перенесені інфаркти та інсульти), схильність до спазму судин, паління, перенесені травми або хірургічні втручання на оці.

У структурі первинної інвалідності по зору глаукома за три роки перемістилась з четвертої рейтингової позиції на другу і дорівнює 17,2% від усієї чисельності вперше визнаних інвалідами. Слід зазначити, що це переважно інваліди 1-ї та 2-ї груп, що у т.ч. позначається на вартості лікування.

За результатами нашого дослідження встановлено значні регіональні особливості поширеності глаукоми серед дорослого населення України. Так, у 2010 р. при середньодержавному показнику (599,2 на 100 тис. дорослого населення) зареєстровано його переважання більше ніж у 1,35 разу в Чернігівській (925,7), Полтавській (853,7), Сумській (849,8), Вінницькій (846,3) областях та м. Севастополі (816,5 на 100 тис. дорослого населення), при цьому приріст поширеності глаукоми за період 2000–2010 рр. в цих регіонах склав +46,4%, +44,0%, +42,2%, +49,0% та +35,9% відповідно.

Найнижчі рівні поширеності глаукоми серед дорослого населення України в 2010 р. зафіксовано в Закарпатській (350,0), Одеській (370,3) та Львівській (380,9 на 100 тис. дорослого населення) областях, з приростом поширеності глаукоми за період 2000–2010 рр. в цих регіонах +44,0%, +25,8% і +36,7% відповідно.

Така ситуація обумовлює необхідність розробки нових методів вирішення проблеми – організаційних, діагностичних і лікувальних. Своєчасна діагностика глаукоми залежить від правильних організаційних методів, які включають формування груп ризику, достатнє технічне забезпечення клінік, високу кваліфікацію лікаря. З іншого боку, ефективність діагностики та лікування глаукоми не в останню чергу залежить від обізнаності пацієнта з існуючою у нього проблемою, зацікавленістю пацієнта у співпраці з лікарем, дотримання ним наданих рекомендацій.

Звичайно, діагностика глаукоми комплексна, непроста та потребує, крім кваліфікації лікаря та технічного забезпечення, готовності та бажання пацієнта до співпраці. Для встановлення діагнозу слід перевірити зір, поле зору (на початку захворювання або лише при підозрі на нього – комп'ютерними методами), стан зорового нерва (традиційним оглядом – офтальмоскопією та комп'ютерними методами), виміряти рівень ВОТ. У разі необхідності лікар запропонує ще додаткові методи обстеження, які допоможуть своєчасно поставити діагноз.

Хоча глаукома і відноситься до прогресуючих захворювань, раннє її виявлення та своєчасне лікування сприяє збереженню зору протягом тривалого часу. А лікувати глаукому можна як медикаментозними засобами (краплі, уколи, таблетки), так і лазером та хірургічними методами. Важливо, щоб пацієнти пам'ятали: зниження підвищеного ВОТ – це лише перший крок до збереження зору. Ще одна небезпека криється в тому, що в разі нормалізації ВОТ пацієнти призупиняють приймати рекомендовані препарати, змінюють режим лікування без узгодження з лікарем. А це приводить до ще більшого прогресування глаукоми та прискорює зниження зору.

Висновки

За останнє десятиліття (2000–2010 рр.) поширеність глаукоми серед дорослого населення України зросла більше ніж на 40%. Одночасне збільшення при цьому показників первинної інвалідності з приводу глаукоми свідчить про сформовані тенденції накопичення цієї патології серед дорослого населення України. Поширеність глаукоми має також свої регіональні особливості. За підсумками 2010 р., різниця між максимальним рівнем її поширеності в Чернігівській (925,7) та Закарпатській (350,0 на 100 тис. дорослого населення) областях становить 2,6 разу. На сьогодні своєчасна діагностика глаукоми залежить від правильних організаційних методів, які включають формування груп ризику, достатнє технічне забезпечення клінік, високу кваліфікацію лікарів-офтальмологів на місцях.

Перспективи подальшого розвитку

Така ситуація зумовлює необхідність подальшого моніторингу та вивчення регіональних особливостей поширеності глаукоми серед дорослого населення України, що стане підґрунтям для удосконалення існуючих і розробки нових організаційних, діагностичних і лікувальних методів вирішення проблеми.

Список літератури

1. *Громадське* здоров'я в Україні. Основні статистичні показники за 2008 рік / за ред. В. М. Князевича [та ін.]. – К. : Книга плюс, 2009. – 36 с.
2. *Охорона* здоров'я в Україні: стан, проблеми, перспективи / В. М. Князевич, В. В. Лазоришинець, І. В. Яковенко [та ін.]. – К., 2009. – 440 с.
3. *Підсумки* роботи галузі в 2007 році та пріоритетні напрями розвитку охорони здоров'я, гарантування прав громадян і національної безпеки держави. – К. : МОЗ України, 2008. – 84 с.

Дата надходження рукопису до редакції: 25.01.2012 р.

Современное состояние и динамика распространенности глаукомы среди взрослого населения Украины

С.А. Рыков, Н.В. Медведовская, Д.П. Троянов (Киев)

Освещена актуальная проблема увеличения уровня распространенности глаукомы среди взрослого населения Украины. Изучены региональные особенности распространенности глаукомы. Обоснована необходимость дальнейшего мониторинга распространенности этой офтальмологической патологии среди взрослого населения Украины.

Ключевые слова: глаукома, взрослое население, распространенность.

Modern approach and dynamics of glaucoma prevalence among adult population of Ukraine

S.O. Rykov, N.V. Medvedovska, D.P. Troyanov (Kyiv)

The article has been devoted to studying of an actual problem of growth of glaucoma prevalence among adult population of Ukraine. Regional features of prevalence of glaucoma are studied and need of further monitoring of prevalence of this ophthalmologic pathology among adult population of Ukraine is proved.

Key words: glaucoma, adult population, prevalence.

Рецензент: д.мед.н., проф. В.В. Агафонова.